

Nr 106.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter; given Stockholms slott den 21 februari 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Allan Vougt.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 21 februari 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet och — såvitt angår punkt 2:o — med statsrådet Sköld anmäler chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Vougt, följande ärenden angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter samt anför härutinnan följande.

Bihang till riksdagens protokoll 1947. 1 saml. Nr 106.

1:o.

Bestridande av vissa kostnader i samband med bärgandet av tre jagare m. m.
Vid jagarolyckan å Hårsfjärden den 17 september 1941 sjönko jagarna Göteborg, Klas Ugglå och Klas Horn.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionerna 1941: 336 och 1942: 266 anvisade riksdagen (skrivelserna 1941: 510 och 1942: 375) ett belopp av tillhopa (16 000 000 + 17 100 000 =) 33 100 000 kronor till ersättningsbyggnad av jagare, varav 9 100 000 kronor för iståndsättning av jagaren Göteborg och 24 000 000 kronor för nybyggnad av jagarna Visby och Sundsvall.

Sedermera har riksdagen (skrivelserna 1942: 393 och 1943: 339) efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionerna 1942: 345 och 1943: 319 medgivit, *dels* att till gäldande av vissa ersättningar för vid jagarolyckan å Hårsfjärden förlorade enskilda tillhörigheter finge från det å riksstaten uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter utbetalas ett belopp av 75 300 kronor, *dels ock* att från samma anslag finge tagas i anspråk ett belopp av 1 500 000 kronor till bestridande av bärgarlön för jagarna Göteborg, Klas Ugglå och Klas Horn.

Genom beslut den 30 juni 1943 förordnade Kungl. Maj:t, bland annat, att beloppet av 1 500 000 kronor finge tagas i anspråk för bestridande av bärgarlön för berörda jagare samt förklarade sig vilja framdeles, efter framställning av marinförvaltningen, till prövning upptaga frågan om ersättande av övriga kostnader, som förorsakats vid ifrågavarande jagares förolyckande.

I skrivelse den 22 februari 1946 har *marinförvaltningen* anfört bland annat följande.

Enligt uppgift från försvarets civilförvaltning uppginge av jagarolyckan föranledda kostnader, vilka förskottsvis bestritts och för vilka täckning icke ägt rum, till 962 881 kronor 99 öre. Dessa kostnader fördelade sig i huvudsak på arbeten i samband med bärgningen, torrsättning av jagarna efter bärgningen, provisoriska tätningar, ilandtagning av ammunition, tillvaratagande av artilleri-, min- och torpedmateriel, besiktning och värdering av jagarna efter olyckan, omhändertagande av skadade inventarier, revidering av ammunition, begravnings- och transportkostnader för vid olyckan omkomna personer, vissa sprängningsförsök i samband med krigsrättsutredningen samt resor.

Under återopande av vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att för täckande av ifrågavarande av marinförvaltningen förskjutna kostnader i samband med jagarolyckan å Hårsfjärden ett belopp av 962 881 kronor 99 öre måtte ställas till ämbetsverkets förfogande från anslaget till oförutsedda utgifter.

Statskontoret har i utlåtande den 11 mars 1946 anfört, att marinförvaltningens framställning icke lämnade tillräcklig ledning för bedömande av frågan om icke vissa av de i framställningen omförmälda utgifterna vore av beskaffenhet att kunna bestridas av anslag under fjärde huvudtiteln. Endast i den mån förskotten icke kunde täckas från sådana anslag, syntes anslaget till oförutsedda utgifter kunna tagas i anspråk utan riksdagens hörande.

Marinförvaltningen har i förnyat utlåtande den 4 maj 1946 anfört i huvudsak följande.

Nära nog samtliga de i marinförvaltningens skrivelse den 22 februari 1946 angivna utgiftsposterna vore av den natur, att de enligt marinförvaltningens uppfattning borde inräknas under s. k. haveriskador. Medel till bestridande av dylika kostnader hade marinförvaltningen sedan en lång följd av år icke inräknat bland sina framställningar om medel vare sig inom anslaget till underhåll av flottans fartyg m. m. eller i annat sammanhang under fjärde huvudtiteln. Såsom framginge av Kungl. Maj:ts proposition nr 49 till 1945 års riksdag hade dessa kostnader i enlighet med tillämplad praxis bestritts från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter. Endast de i marinförvaltningens förenämnda skrivelse angivna poster, som avsågo begravnings- och transportkostnader för vid olyckan omkomna personer, cirka 4 950 kronor, ävensom kostnaderna för vissa sprängningsförsök i samband med krigsrättsutredningen, cirka 23 300 kronor, syntes vara sådana, att de eventuellt icke borde hänföras till haveriskador. Medel för bestridande av dessa kostnader syntes kunna utgå från fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter. Emellertid hade försvarets civilförvaltning under hand förklarat, att detta anslag icke lämnade tillgång till bestridande av ifrågakarande utgifter. Vid dylikt förhållande syntes även dessa kostnader böra belasta förslagsanslaget till oförutsedda utgifter.

Marinförvaltningen har vidare lämnat en redogörelse för, bland annat, de anslag, som anvisats för ersättningsanskaffning av jagare samt i anslutning härtill anfört, att vissa besparingar å berörda anslag visserligen uppstått, varför det kunde ifrågasättas att täcka de i ämbetsverkets förenämnda skrivelse angivna kostnaderna från dessa besparingar. Övervägande skäl talade emellertid för att ifrågakarande kostnader, i likhet med vad som eljest tillämpats i fråga om haverikostnader, borde belasta anslaget till oförutsedda utgifter.

I förnyat utlåtande den 13 maj 1946 har *statskontoret* anfört, att av den av marinförvaltningen gjorda utredningen visserligen syntes framgå, att samtliga ifrågakarande utgifter, med undantag för begravnings- och transportkostnader för vid olyckan omkomna personer samt kostnaderna för vissa sprängningsförsök, kunde hänföras till haverikostnader. Enligt ämbetsverkets mening syntes det dock påkallat, att för klarläggande av frågor, huruvida förevarande utgifter till någon del bort belasta anslag under fjärde huvudtiteln, utlåtande i ärendet införskaffades från försvarets civilförvaltning.

I utlåtande den 24 september 1946 har *försvarets civilförvaltning* anfört följande.

Marinens ordinarie underhålls- eller nybyggnadsanslag lämnade icke tillgång till medel för mera avsevärda haverikostnader. Marinförvaltningen plågade fördenskull förskottera sådana kostnader i särskild ordning och — vanligen en gång om året — anmäla desamma för Kungl. Maj:t. Täckning för kostnaderna anvisades därefter från anslaget till oförutsedda utgifter.

Med anledning av jagarolyckan hade emellertid vissa särskilda medel ställts till förfogande, vilka i detta sammanhang kunde bli aktuella. Sålunda hade riksdagen anvisat särskilda anslag för ersättningsbyggnad och iståndsättning av jagare å tillhoppa 33 100 000 kronor. Vidare hade Kungl. Maj:t anvisat 8 000 000 kronor för iståndsättning av jagaren Klas Horn från förskottsanslag. Slutligen hade genom att vid bärgningen omhändertagen materiel kunnat användas vid annan nybyggnad, besparingar kunnat ernås å vissa nybyggnads-

anslag. Härigenom hade 791 000 kronor kunnat inbesparas å de för nybyggnad av jagarna Hälsingborg och Kalmar under anslaget till fartygsbyggnader för flottan anvisade medlen.

Vad anginge den å anslaget till fartygsbyggnader för flottan uppkomna besparingen å 791 000 kronor, hade Kungl. Maj:t genom beslut den 24 maj 1946 föreskrivit, att medlen i fråga jämte vissa andra besparingar skulle tillgodoföras den i staten för anslaget till fartygsbyggnader för flottan för budgetåret 1946/47 uppförda anslagsposten till fortsatt byggande av jagaren Uppland. Med hänsyn till att kostnaderna för tillvaratagande av den materiel, som lett till besparingar vid byggandet av jagarna Hälsingborg och Kalmar, inginge i det belopp å 962 881 kronor 99 öre, för vilket täckning nu begärts, kunde det ifrågasättas att i viss mån taga den uppkomna besparingen i anspråk för ändamålet. Hur stort belopp, som i så fall borde tagas i anspråk, syntes emellertid icke med tillförlitlighet kunna klarläggas.

De för iståndsättning av jagaren Klas Horn avsedda medlen hade anvisats från förskottsanslag. Återstoden av dessa medel hade jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 21 december 1945 överförts till budgetutjämningsfonden så när som på ett belopp av 460 000 kronor, vilket av marinförvaltningen finge disponeras för anskaffning av vissa eldrör m. m. I den mån jämväl sistnämnda belopp till någon del bleve obehövt, skulle det jämlikt samma beslut tillgodoföras budgetutjämningsfonden.

Av ovanberörda särskilda anslagsmedel återstode efter vad sålunda anförts allenast anslagen till ersättningsbyggnad av jagare å tillhopa 33 100 000 kronor, varav 9 100 000 kronor avsetts för iståndsättning av jagaren Göteborg och 24 000 000 kronor för nybyggnad av jagarna Visby och Sundsvall. I detta sammanhang syntes allenast de för iståndsättning av jagaren Göteborg anvisade medlen vara av betydelse. Av nämnda medel hade för utgifter disponerats 6 362 756 kronor 99 öre. Huvudparten av återstoden, 2 375 421 kronor 38 öre, hade överförts till det under anslaget till fartygsbyggnader för flottan upplagda särskilda kontot Besparingar å äldre anvisningar, under det att 361 821 kronor 63 öre fortfarande redovisades såsom behållning å anslaget till ersättningsbyggnad av jagare.

De kostnader, för vilka marinförvaltningen begärt täckning, avsåge bland annat omhändertagande och iståndsättning av viss materiel. Det syntes fördenskull antagligt, att dessa till en del kunde vara av natur att bära bestridas av sistnämnda anslagsmedel. I första hand borde fördenskull utredas, hur stor del av ifrågavarande kostnader, som avsåge arbeten på jagaren Göteborg. Marinförvaltningen hade anmält, att en fullständig uppdelning av kostnaderna på respektive jagare numera icke kunde åvägbringas. Marinförvaltningen hade emellertid framhållit, att ämbetsverket med utgångspunkt från vissa närmare angivna bedömanden funnit skäligt att antaga, att kostnaderna fördelade sig lika på samtliga tre jagare eller med omkring 320 000 kronor per jagare. Civilförvaltningen hade för sin del intet att erinra mot den antagna kostnadsfördelningen. En undersökning av tillgängligt räkenskapsmateriel hade givit vid handen, att för klarläggande av den berörda frågan skulle krävas ett synnerligen tidsödande arbete, innefattande, bland annat, genomgång av samtliga räkenskaper för budgetåren 1941/46 vid marinförvaltningen, Stockholm, Karlskrona och Göteborgs örlogsvarv m. fl. myndigheter. Icke ens en sådan undersökning skulle för övrigt fullständigt klarlägga kostnadsfördelningen, då vissa kostnader, t. ex. för dykeriarbeten, vore gemensamma för samtliga jagare. Med hänsyn härtill syntes det rimligt att utgå från marinförvaltningens antagande, att av förevarande kostnader 320 000 kronor belöpte sig på jagaren Göteborg. Härnäst syntes bära klarläggas, huruvida samtliga berörda kostnader avsåge sådana iståndsättningsarbeten, för vilka ifrågava-

rande riksstatsanslag anvisats. Enligt civilförvaltningens mening kunde det härvid icke anses befogat att göra åtskillnad mellan tillvaratagande och reparation av materiel. Båda dessa arbetsmoment måste anses utgöra led i iståndsättningen av jagaren Göteborg. Civilförvaltningen hade emellertid efterhört hos marinförvaltningen, hur kostnaderna fördelade sig på arbeten å jagaren före, respektive efter det datum, då densamma omhändertogs på varv. Marinförvaltningen hade härutinnan allenast framhållit, att inga anslagsdispositioner gjorts efter den 11 maj 1942, då jagaren intogs på varv för reparation, och att samtliga kostnader sålunda hänförde sig till uppdrag eller arbeten, som utlagts före nämnda datum. Detta förhållande syntes emellertid icke vara av betydelse för bedömandet av gränsdragningen mellan bärgnings- respektive reparationskostnader. Av samma skäl syntes det icke heller böra tillmätas betydelse, huruvida arbetena på jagaren hänförde sig till tiden före eller efter det datum, då nu ifrågavarande ersättningsbyggnadsanslag ställts till marinförvaltningens förfogande.

Vissa nu ifrågavarande kostnader vore emellertid av sådan natur, att de icke kunde anses sammanhännga med iståndsättningen. Så vore fallet med exempelvis begravnings- och transportkostnader för vid olyckan omkomna personer samt sprängningsförsök i samband med krigsrättsutredningen. Fördelade på envar av de tre jagarna syntes dessa kostnader emellertid vara av så ringa storlek, att från desamma kunde i detta sammanhang bortses.

Även om de förebragta beräkningarna i många hänseenden vore synnerligen schematiska och grundats på osäkra antaganden, syntes på grundval av det anförda kunna antagas, att av ifrågavarande kostnader i runt tal 320 000 kronor avsåge iståndsättning av jagaren Göteborg. Det syntes riktigast, att dessa kostnader bestredes från återstående medel under förenämnda anslag till ersättningsbyggnad av jagare, å vilket anslag en för ändamålet tillräcklig behållning förefunnnes.

Övriga nu ifrågavarande kostnader borde bestridas från anslaget till oförutsedda utgifter. Att, på sätt marinförvaltningen och statskontoret antytt, för viss del därav taga i anspråk fjärde huvudtitelns anslag till extra utgifter syntes icke befogat.

För täckande av vissa ytterligare av jagarolyckan å Hårsfjärden föranledda kostnader har marinförvaltningen hemställt, att ett belopp av 962 881 kronor 99 öre måtte ställas till förfogande från anslaget till oförutsedda utgifter. I anslutning till statskontorets uppfattning och i överensstämmelse med försvarets civilförvaltnings förslag finner jag mig böra förorda, att av ifrågavarande kostnader ett belopp av 320 000 kronor, vilka hänföra sig till iståndsättningen av jagaren Göteborg, bestrides med anlitande av återstående medel å de för ersättningsbyggnad av jagare anvisade anslagsmedlen. Återstående kostnader, (962 881: 99—320 000 =) 642 881 kronor 99 öre, böra bestridas från förslagsanslaget till oförutsedda utgifter.

Sistnämnda anslag kan jämlikt av riksdagen lämnat bemyndigande (jfr propositionen nr 24 till årets riksdag) av Kungl. Maj:t tagas i anspråk för täckande av uppkommande haverikostnader, avseende marinens fartyg. De kostnader, som i det föreliggande ämnet avses, äro att anse som haverikostnader. Då emellertid viss tvekan förelegat rörande kostnadernas fördelning mellan olika anslag, torde berörda bemyndigande ej böra i detta särskilda ärende utnyttjas utan ärendet underställas riksdagens prövning.

Departements
chefen.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

medgiva, att för gäldandet av angivna kostnader må av det i riksstaten för budgetåret 1946/47 uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter tagas i anspråk ett belopp av 642 881 kronor 99 öre.

2:o.

Bestridande av ytterligare kostnader för vissa byggnadsföretag vid Svea flygflottilj.

Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1937 och 1938 års statsverkspropositioner samt i propositionerna 1938: 8 och 76 anvisade riksdagen (skrivelserna 1937: 26 samt 1938: 54 och 55) såsom kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader särskilda reservationsanslag, av vilka anslag ett belopp av tillhoppa (6 000 000 + 1 983 500 + 7 200 000 =) 15 183 500 kronor avsetts för byggnadsarbeten m. m. för flygvapnet.

Genom särskilda beslut den 13, den 20 och den 27 maj 1938 fastställde Kungl. Maj:t ritningar till bland annat följande byggnader vid Svea flygflottilj, nämligen en verkstadsbyggnad med monteringshall, en intendentur- och sjukhusbyggnad samt en gymnastik- och skolsalsbyggnad, samt bemyndigade flygförvaltningen att för uppförande av ifrågavarande och vissa andra byggnader vid flottiljen disponera ett belopp av tillhoppa (348 000 + 358 000 + 260 000 =) 966 000 kronor av förenämnda reservationsanslag till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader.

I skrivelse den 21 november 1946 har *flygförvaltningen* anfört följande.

Enligt två särskilda mellan flygförvaltningen, å ena, samt aktiebolaget Asa och byggnadsingenjören J. E. Liljegren, å andra sidan, den 13 och den 27 maj 1938 dagtecknade entreprenadkontrakt hade bolaget och Liljegren åtagit sig att uppföra förenämnda gymnastik- och skolsalsbyggnad för ett pris av 197 700 kronor samt ovan berörda verkstadsbyggnad med monteringshall för ett pris av 161 000 kronor. Vidare hade enligt ett mellan ämbetsverket, å ena, och ovan omförmälda bolag, å andra sidan, den 21 maj 1938 dagtecknat entreprenadkontrakt bolaget åtagit sig att uppföra förenämnda intendentur- och sjukhusbyggnad för ett pris av 173 700 kronor. Sedan bolaget och Liljegren här efter mot kronan anhängiggjort rättegång med yrkande om utbekommande av — utöver kontrakterade belopp — ytterligare 126 595 kronor 94 öre jämte ränta för vissa utöver kontrakten utförda arbeten m. m., förpliktades kronan genom Kungl. Maj:ts dom den 11 november 1946 att till bolaget och Liljegren gemensamt utgiva 13 501 kronor 33 öre samt till bolaget ensamt 6 331 kronor 25 öre jämte i båda fallen ränta med 5 % från och med stämmningsdagen. I syfte att undvika vidare ränteutgifter hade ämbetsverket den 21 november 1946 förskottsvis utbetalat det utdömda kapitalbeloppet jämte ränta, tillhoppa (13 501: 33 + 6 331: 25 + 5 426: 42 =) 25 259 kronor. Härjämte hade ämbetsverket från särskilt för ändamålet tillgängligt anslag utbetalat i målet utdömt rättegångskostnadsbelopp.

Då de genom förenämnda brev till flygförvaltningens förfogande ställde medlen för ifrågavarande byggnadsföretag icke längre stode till ämbetsverkets

förfogande, hemställde ämbetsverket, att Kungl. Maj:t måtte ställa för bestridande av ifrågavarande kostnader erforderligt belopp till förfogande från anslaget till oförutsedda utgifter.

Statskontoret har i avgivet yttrande tillstyrkt flygförvaltningens framställning.

I likhet med flygförvaltningen och statskontoret anser jag, att ifrågavarande genom Kungl. Maj:ts dom utdömda belopp jämte ränta, tillhoppa 25 259 kronor, bör bestridas med anlåtande av anslaget till oförutsedda utgifter. *Departements-
chefen.*

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

medgiva, att för gäldandet av angivna kostnader må av det i riksstaten för budgetåret 1946/47 uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter tagas i anspråk ett belopp av 25 259 kronor.

3:o.

Bestridande av hyreskostnader för vissa bostäder i Arboga. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1942:322 beslutade riksdagen (skrivelse nr 409), att ny central flygverkstad skulle förläggas till Arboga, samt anvisade medel för markförvärv och för påbörjande av byggnadsarbeten m. m.

Genom brev den 7 augusti 1942 godkände Kungl. Maj:t ett mellan flygförvaltningen, å ena, och Arboga stads drätselkammare, å andra sidan, slutet avtal, dagtecknat den 10 juli 1942 rörande upplåtelse av för flygverkstaden erforderlig mark m. m. Enligt avtalet åtog sig staden bland annat att i närheten av verkstadsområdet till den 1 juli 1943 eller den senare tidpunkt, varom överenskommelse kunde träffas, ha uppfört bostadshus inrymmande 30 lägenheter.

I annat sammanhang har Arboga stad åtagit sig att för de anställda vid flygvapnets centrala materielförråd i staden uppföra bostadshus med tillhoppa 15 lägenheter.

I skrivelse den 11 juli 1946 har *flygförvaltningen* anfört följande.

Med staden hade sedermera överenskommelse träffats, att en del av ifrågavarande bostäder skulle vara färdigställda senast den 1 oktober och återstoden senast den 1 december 1944. Emellertid hade verkstadsanläggningens fullbordande fördröjts, vilket haft till följd, att bostäderna icke kunnat uthyras på avsedd tid till verkstadens personal. Vid förhandlingar under hösten 1944 mellan staden och flygförvaltningen hade från stadens sida ifrågasatts, att för undvikande av hyresförluster bostäderna skulle uthyras i allmänna marknaden. Då detta skulle ha äventyrat tillgodoseendet av bostadsbehovet för verkstadens personal, hade ämbetsverket påfordrat, att bostäderna skulle reserveras för ifrågavarande personal. Från stadens sida hade gjorts det förbehållet, att flygförvaltningen skulle, räknat från och med den 1 december 1944,

hålla staden skadeslös för hyresförlust. Sedermera hade staden begärt ersättning för sålunda uppkommen hyresförlust under tiden december 1944—juli 1945 med tillhoppa 16 324 kronor 52 öre.

För att så vitt möjligt programenligt kunna igångsätta verkstadens arbete hade flygförvaltningen funnit det nödvändigt att påfordra, att lägenheterna hölles lediga. Den ersättning som staden på grund härav gjorde anspråk på vore synnerligen ringa i förhållande till de kostnader, som vid ett uppskov med verkstadens flyttning från Stockholm skulle ha uppstått för fortsatt förhyrning av verkstadslokaler, högre löner m. m. Under åberopande av det anförda hemställde flygförvaltningen, som icke hade något att erinra mot stadens beräkning av ersättningsbeloppet, att Kungl. Maj:t måtte för bestridande av ifrågavarande hyreskostnader ställa ett belopp av 16 324 kronor 52 öre till förfogande.

Försvarets civilförvaltning och *statskontoret* ha i avgivna utlåtanden tillstyrkt, att erforderliga medel anvisas för ifrågavarande ändamål, samt förordat, att för bestridande av kostnaderna disponeras förslagsanslaget till oförutsedda utgifter.

chefen. I likhet med flygförvaltningen och de hörda myndigheterna anser jag, att Arboga stad bör beredas ersättning för ifrågavarande hyresförluster, 16 324 kronor 52 öre. Kostnaderna synas böra bestridas från anslaget till oförutsedda utgifter.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

medgiva, att för gäldandet av angivna kostnader må av det i riksstaten för budgetåret 1946/47 uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter tagas i anspråk ett belopp av 16 324 kronor 52 öre.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, under punkterna 1:o—3:o hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Per Kourtzman.